

Toimeentuloturvan uudistusehdotukset vertailussa

JOHANNA PERKIÖ

Sosiaaliturvan laajamittaisempi uudistaminen on ollut Suomessa useiden eri hallitusten agendalla. Lähihistorian vakavin yritys saada aikaan kokonaisvaltaisempi uudistus oli vuosina 2007–2009 toiminut Sata-komitea, joka ei lopulta pystynyt vastaamaan siihen kohdistettuihin suuriin odotuksiin. Juha Sipilän vuonna 2015 aloittanut hallitus puolestaan kirjasi ohjelmaansa lyhyen, mutta paljon kansallista ja kansainvälistä huomiota saaneen virkkeen: ”Toteutetaan perustulokokeilu.”¹

Viime vuosina on tehty useita toisistaan poikkeavia ehdotuksia vähimmäistoimeentuloturvan uudistamisesta. Vihreät (2007/2014) ja vasemmistoliitto (2011) ovat jo pitkään ajaneet perustulomallejaan.² Jossain määrin perustulon elementtejä sisältävät myös Osmo Soininvaaran ja Juhana Vartiainen (2013) valtioneuvoston kanslialle tekemä selvitys matalapalkkatyön tukemisesta tulonsiirroilla, ajatuspaja Libera (2013) ehdotus lainamuotoisesta sosiaaliturvatilistä sekä uusimpina kristillisdemokraattien (2015) kannustava perusturva ja demarinuorten (2015) malli yleisturvasta. Erilaista lähestymistapaa taas edustavat sosiaali- ja terveysministeriön asettaman työryhmän esitys (2015) osallistavasta sosiaaliturvasta sekä jälkikeynesiläisten tutkijoiden (Alaja & Suominen 2013; Ahokas & Holappa 2014) ehdotukset täystyöllisyyteen tähtäävästä makrotalouspolitiikasta ja julkisesta työtakuusta.

Tämän artikkelin tarkoituksena on luoda kat-saus edellä mainittuihin ehdotuksiin toimeentu-

loturvan uudistamisesta. Artikkelin ensimmäises-sä osassa kiinnitetään huomiota ehdotusten sisäl-töön. Toinen osa keskittyy siihen, millaiselle ana-lyysille talouden ja työmarkkinoiden toiminnasta ehdotukset perustuvat, mitä yhteiskunnallisia on-gelmia ne pyrkivät ratkaisemaan ja mitkä ovat nii-den keskeisimmät tavoitteet.

Uudistusehdotusten sisältö

Käsiteltävät mallit voidaan jaotella perusturvan uudistusehdotuksiin (6 mallia) sekä suoraa osallis-tamista tarjoaviin malleihin (2 mallia). Tämän li-säksi mallien välillä on runsaasti eroja siinä, miten laajamittaisiin uudistuksiin niillä pyritään. Osa malleista esittää ainoastaan sosiaaliturvan osittais-ta uudistamista tai uusien osien rakentamista ny-kyisten päälle, kun taas osa lähtisi uudistamaan toimeentuloturvan rakenteita laajamittaisemmin. Taulukkoon 1 on koottu tiivistettynä käsiteltävien uudistusehdotusten keskeinen sisältö.

Taulukon mallit 1 ja 2 ovat perustulomalleja, joissa tarkoituksena on korvata toimeentuloturvan vähimmäisetuudet automaattisella tulonsiirrolla, johon jokainen maassa pysyvästi asuva työikäinen olisi oikeutettu. Molemmissa malleissa asumistu-et, toimeentulotuen perusosan ylittävät osat sekä ansiosidonnaiset etuudet jäisivät uudistuksen ul-kopuolelle, mutta ne soviteltaisiin perustuloon si-ten, että saajan käteen jäävät tulot eivät muuttui-si. Tuloverotusta uudistettaisiin siten, että keski-ja suurituloiset maksaisivat perustulonsa takaisin kiristyneen verotuksen kautta. Malleihin sisältyy myös pääomatuloveron korotus. Vihreiden vuon-na 2014 päivitetystä mallissa 560 euron perustulo rahoitettaisiin paitsi ansio- ja pääomatulojen kak-

1 Juha Sipilän hallituksen ohjelman sivu 21 (<http://valtioneuvosto.fi/sipilan-hallitus/hallitusohjelma>).

2 Perustulo määritellään jokaiselle yhteiskunnan jäsenelle ilman ehtoja ja tarveharkintaa maksettavaksi vähimmäis-tuloksi (ks. Basic Income Earth Network: <http://www.basicincome.org/basic-income/>).

siportaisella tasaverolla, myös korottamalla kiinteistövero ja karsimalla verovähennyksiä sekä ympäristölle haitallisia verotukia. Vasemmistoliiton vuonna 2011 julkaistussa mallissa³ taas 620 euron perustulon ja sitä täydentävän 130 euron perusturvan rahoittamiseksi sovellettaisiin progressiivista ansio- ja pääomatuloverotusta.

Askeleina kohti perustuloa vihreät esittävät yrittäjän sosiaaliturvan parannusta, reaaliaikaisen tulorekisterin käyttöönottoa, asumistuen yksinkertaistusta, toimeentulotuen etuoikeutetun tulon rajan nostoa, opintotuen tarveharkinnan vähentämistä ja työttömyystuella opiskelun mahdollisuuksien parantamista. Vasemmistoliitto puolestaan esittää perustuloa edeltävänä askeleena perusturvan uudistusta, jossa vähimmäisetuudet yhdistetään, niiden tasoa korotetaan ja perusturva sidotaan palkkaindeksiin. Samalla parannetaan työn ja sosiaaliturvan yhteensovittelua.

Perusturvaa uudistavissa malleissa 3, 7 ja 8 turvan harkinnanvaraisuus säilyy, mutta sitä uudistetaan erityisesti sosiaaliturvan ja pienten työtulojen yhteensovittelun parantamisen näkökulmasta. Soininvaara ja Vartiainen esittävät mallissa 3 liudan uudistuksia, joiden keskeisin tehtävä on yhtäältä parantaa matalapalkkatyön kannusteita lisäämällä työstä käteen jääviä tuloja sekä toisaalta tehdä vähemmän tuottavan työn osamisesta työnantajalle taloudellisesti kannattavampaa. Yleissuuntana on sosiaaliturvan kohdentaminen enemmän pienten palkkatulojen täydentäjäksi sen sijaan, että ihmiselle maksettaisiin ”pelkästä olemisesta”. Uudistuksista ehkä keskeisin on työmarkkinatuen kehittäminen yleiseksi matalapalkkatueksi, joka voidaan hahmottaa jonkinlaisena perustuloelementtinä. Työtulojen ja sosiaaliturvan yhteensovittelua esitetään parannettavaksi myös ottamalla käyttöön suojaosuuksia asumistukeen, työmarkkinatukeen⁴ ja toimeentulotukeen tai muuttamalla muuten niihin liittyvää tuloharkintaa. Kirjoittajat esittävät myös palkkajousten lisäämistä työehtosopimusten sisällä ja tietyille erityisryhmille.

Kristillisdemokraattien ja demarinuorten tuoreet mallit (7 ja 8) nojaavat valmisteilla olevaan kansalliseen tulorekisteriin, joka mahdollistaa reaaliaikaisen tulotietojen seurannan. Ideana mo-

lemmissa on tukijärjestelmän selkiyttäminen, maksatuksen automatisointi sekä työn ja sosiaaliturvan yhteensovittelun parantaminen. Vaikka malleissa on jonkin verran yhteneväisyyksiä perustulomalleihin, ne kuitenkin rakentuvat tarveharkinnalle toisin kuin varsinaiset perustulomallit.

Britannian Universal Credit -uudistuksesta virikkeitä hakeva kristillisdemokraattien malli esittää eri etuuksien yhdistämistä yhdeksi tarveharkintaiseksi tueksi, jonka kuukausittainen suuruus sovitaan henkilön elämäntilanteen ja tulotason vaihteluihin siten, että työn vastaanottaminen lisää aina käteen jääviä tuloja. Myös verotus seuraa mallissa dynaamisesti muutoksia ansiotasossa ja maksetuissa etuuksissa.

Demarinuorten mallissa taas tuen taso määritellään kolmiportaisesti kuluttajatutkimuskeskuksen viitebudjettien perusteella niin, että se kattaa kohtuullisen vähimmäiskulutuksen ja asumiskulut. Mallin alimman tason muodostaa automaattinen takuutulo, joka takaa tietyn tulorajan alle jääville tarveharkintaisesti viimesijaisen toimeentulon eri elämäntilanteissa. Takuutulon taso on 80 prosenttia viitebudjetista, ja se toimii negatiivisen tuloveron⁵ tavoin. Toisen tason muodostaa syype-rustainen yleistulo, joka vastaa nykyisen sosiaaliturvan vähimmäisetuuksia. Sen taso on 100 prosenttia viitebudjetista. Kolmannella tasolla on aktiivisuudesta ja omien työllistymismahdollisuuksien parantamisesta palkitseva aktiivitulo, jonka taso on 125 prosenttia viitebudjetista. Aktiivituloa voidaan myöntää paitsi osallistumisesta työvoimapolitiittiseen koulutukseen tai aktivointitoimenpiteisiin, myös henkilön itse määrittelemän aktiivisuuden perusteella. Ansiosidonnaiset etuudet yhdistetään yleisturvan ansio-osaksi ja yleinen asumistuki sekä opintotuen asumislisä korvataan yleisturvan asumisosalla, joka määräytyy suhteessa paikkakunnan keskimääräiseen neliövuokraan ja ruokakunnan kokoon. Myös yrittäjät ja apurahan saajat kuuluvat yleisturvan piiriin. Ansiotulot vähentävät yleisturvaa lineaarisesti 60 prosenttia nettotulojen kasvusta siten, että työ lisää aina käteen jääviä tuloja. Yleisturva on myös kiinteässä yhteydessä niin työllistymistä kuin terveyttäkin edistäviiin palveluihin. Uudistus voidaan demarinuorten mukaan rahoittaa esimerkiksi korottamalla alen-

3 Tämän artikkelin kirjoittaja on ollut mukana Vasemmistoliiton perustulomallia valmistelevassa työryhmässä.

4 Työttömyysturvan 300 euron suojaosa toteutui vuoden 2014 alussa.

5 Negatiivinen tulovero on verotuksen ja automaattisen tulotuen yhdistelmä, jossa tukea maksetaan vain tietyn tulorajan alle jääville siten, että tulonsiirron määrä pienenee liukuvasti henkilön tulojen noustessa.

Taulukko 1. Uudistusehdotusten sisältö tiivistettynä

Esittäjä ja vuosi	Ehdotuksen sisältö
1. Vihreät 2007/2014: Perustulo	Kaikille maassa pysyvästi asuville työikäisille kuukausittain verovapaasti maksettava perustulo. Vuonna 2007 perustulo 440 euroa. Kaksiportaista tuloveroasteikkoa (alle 60 000 € vuositulot 39 % ja sen ylittävät 49 %) täydennetään ympäristö- ja pääomatuloverojen korotuksella. Vuonna 2014 päivitetystä mallissa perustulo 560 euroa. Ansiotuloveroasteet 41 % alle 50 000 euroa ja 49 % sen ylittävistä vuosituloista ja pääomatuloveroasteet 33 % alle 40 000 € ja 35 % sen ylittävistä vuosituloista. Täydennetään kiinteistöveron korotuksella ja ympäristölle haitallisten verotukien vähennyksellä. Pieniin tuloihin perusvähennys. Korvaa kaikki tasonsa alle jäävät perusturvaetuudet. Asumistuki, toimeentulotuki ja ansiosidonnaiset etuudet nettoutetaan perustuloon.
2. Vasemmistoliitto 2011: Perusturvan parantaminen, työllistymisen esteiden poistaminen ja siirtyminen perustuloon	Ensimmäisessä vaiheessa perusturvan vähimmäisetuudet yhdistetään ja korotetaan 750 euroon. Toimeentulotuen perusosa korotetaan 620 euroon ja asumistukea parannetaan. Järjestelmää yksinkertaistetaan ja työnteon esteitä poistetaan. Toisessa vaiheessa otetaan käyttöön kaikille maassa pysyvästi asuville työikäisille maksettava 620 euron verovapaa perustulo, jonka päällä säilyy 130 euron harkinnanvarainen perusturva. Rahoitetaan verottamalla kaikkia ansio- ja pääomatuloja progressiivisesti asteikolla 30–57 %. Korvaa kaikki tulonsiirrot lukuun ottamatta asumistukea, perusosan ylittävää toimeentulotukea ja ansiosidonnaisia etuuksia.
3. Osmo Soininvaara ja Juha Vartiainen 2013: Lisää matalapalkkatyötä	Perusturvan ja työn yhteensovittelun parantaminen mm. ottamalla käyttöön suojaosuuksia eri etuuksiin tai muuttamalla muuten tuloharkintaa. Työmarkkinatuesta kehitetään pieniä ansiotuloja täydentävä yleinen matalapalkkatuki, jota saa automaattisesti pienituloisuuden perusteella. Kattaa myös itsensätyöllistäjät. Lapsikorotukset säilyvät henkilön työllistyessä. Sisältää myös useita muita työn myymiseen ja ostamiseen kannustavia uudistuksia eri etuuksiin ja niiden myöntämiskäytäntöihin, työnantajan kustannuksiin, irtisanomissuojaan ja aktiivisen työvoimapolitiikan käytäntöihin. Yksilöllistä joustoa palkkauksessa lisätään ja otetaan käyttöön yleisempiä palkkajoustoja esim. nuorille, ikääntyneille ja humanitaarisista syistä tululle maahanmuuttajille.
4. Libera 2014: Perustili	Valtio tallettaa jokaisen 18 vuotta täyttäneen kansalaisen perustilille 20 000 euroa peruspääoman (laskennallinen). Tuloveroista 10 % menee automaattisesti perustilille. Tililtä saa nostaa rajattomasti, jos peruspääoma on tallella ja sen alittuessa 400 €/kk. Mahdolliset miinussaldot annetaan anteeksi henkilön täytettyä 65 vuotta. Vuosittaisten säästöjen yläraja 50 000 euroa. Korvaa perusturvan eri muotoja ja pitkällä aikavälillä myös ansiosidonnaisen työttömyysturvan. Harkinnanvaraisia sosiaaliturvaetuksia voidaan säilyttää lisänä. Eromäärät esimerkinomaisia, parametrejä säätämällä mallista saa joko oikeistolaisemman tai vasemmistolaisemman.
5. Alaja & Suominen 2013 ja Ahokas & Holappa 2014: Jälkikeynesiläinen täystyöllisyyspolitiikka ja työtakuu	Täystyöllisyyteen tähtäävä makrotalouspolitiikka: kokonaiskysynnän säätely ja julkisen sektorin voimakas investointipolitiikka, joka kohdistuu erityisesti infrastruktuuri- ja sosiaaliin investointeihin sekä ekologiseen modernisaatioon. Lisänä työtakuu, joka tarkoittaa työttömien suoraa työllistämistä joko julkiselle tai kolmannelle sektorille määritellyllä minimipalkalla. Keskuspankki julkisen kulutuksen viimekätinen lainoittaja. Toteutetaan mielellään globaalia talous- ja rahajärjestelmää uudistamalla tai ainakin euroalueen laajuuisena, mutta joillain ehdoilla sovittavissa myös pieneen avotalouteen.
6. Osallistavan sosiaaliturvan työryhmä 2015: Osallistava sosiaaliturva	Osallistavien toimien tarjoaminen ensisijaisesti pitkäaikaistyöttömille ja vain toimeentulotukea saaville, joille ei ole tarjolla soveltuvia työllistymistä edistäviä palveluja. Monipuolistetaan osallistumisen mahdollisuuksia hyödyntäen mm. sosiaalista ja muuta kuntoutusta, koulutusta sekä työvoimahallinnon keinoja. Kunnan eri hallinnonalat (sosiaali-, opetus-, kulttuuri- ja liikuntatoimi) vastaavat osallistavan toiminnan järjestämisestä kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Osallistuminen on vapaaehtoista, eikä siitä kieltäytymisestä ole seurauksia henkilön sosiaaliturvaan. Osallistumisesta ei saa korvausta, mutta sitä voidaan kannustaa esim. ruokailun, bussilipun tai kuljetusten avulla.
7. Kristillisdemokraatit 2015: Kannustava perusturva	Sosiaaliturvan etuudet yhdistetään yhdeksi tarveharkintaiseksi tueksi. Tukea haetaan sähköisesti tai sosiaalitoimistosta yhdellä kaavakkeella, johon täytetään kaikki elämäntilanteeseen vaikuttavat tekijät. Järjestelmä laskee jokaiselle elämäntilanteelle alkutason, johon vaikuttavat mm. lasten lukumäärä ja asuinpaikkakunta. Alkutason jälkeen työtä vastaanottavan henkilön käteen jäävät tulot nousevat tasaisesti. Verotus muuttuu dynaamisesti joka kuukausi suhteessa saatuihin etuuksiin ja palkkatuloihin. Pienillä tuloilla verotus on alhainen.
8. Demarinuoret 2015: Yleisturva	Kolmiportainen malli: 1) automaattinen ja tarveharkintainen takuutulo viimesijaisen toimeentuloturvan tarpeessa oleville (esim. 520 €), 2) syyperustainen yleistulo synn perusteella sosiaaliturvaan oikeutetuille (esim. 675 €) ja 3) aktiivitulo työllistämismahdollisuuksiaan aktiivisesti parantamaan pyrkiville (esim. 812,5 €). Ansiosidonnaiset etuudet yhdistetään yleisturvan ansio-osaksi ja asumisen tuet korvataan yleisturvan asumisosalla. Oikeus takuutulon ylittävään turvaan edellyttää aktiivista työnhakua. Kattaa myös yrittäjät ja apurahansaajat. Sosiaaliturva yhdistetään verotukseen siten, että tuki vähenee lineaarisesti aina 60 % nettotulojen kasvusta. Palveluita kehitetään tiiviissä yhteydessä toimeentuloturvan kanssa.

netut arvonlisäverokannat yleisen arvonlisäveron tasolle, yksinkertaistamalla verotusta ja karsimalla vähennyksiä, kiristämällä pääoman tuottoon kohdistuvaa verotusta ja kiinteistöveroja sekä tehostamalla harmaan talouden torjuntaa.

Ajatushautomo Liberan malli (malli 4) lähtee myös liikkeelle perusturvan uudistamisesta, mutta rakentuu hyvin erilaisten periaatteiden ja käytäntöjen varaan kuin nykyinen sosiaaliturva. Perustili perustuu ajatukselle lainapohjaisesta sosiaaliturvasta, jossa henkilö itse säästää omaa sosiaaliturvaansa varten. Jos omat säästöt eivät riitä, valtio lainaa kuukausittaisen summan, joka toimii eräänlaisena lainamuotoisena perustulona. Perustili muodostuu valtion tallettamasta laskennallisesta alkupääomasta sekä henkilön vapaaehtoisista ja ennakonpidätyksessä perityistä omista säästöistä. Nostoille ei ole ylärajaan niin kauan kuin tilin alkupääoma on tallella. Jos alkupääoma alittuu, nostoja aletaan kontrolloida ja yhteiskunnan puuttumista yksilön elämään voidaan muutenkin lisätä. Tili voi mennä rajattomasti miinukselle ja mahdolliset miinussaldot annetaan anteeksi tilinhaltijan täytettyä 65 vuotta. Perustilin tarkoitus on korvata nykyisiä sosiaaliturvan muotoja osittain tai kokonaan.

Mallit 5 ja 6 lähtevät liikkeelle suoran osallistamisen väylien tarjoamisesta. Sosiaali- ja terveysministeriön tilaamassa osallistavan sosiaaliturvan työryhmän ehdotuksessa esitetään osallistavien toimien tarjoamista ensisijaisesti pitkään työttömänä olleille ja vain toimeentulotukea saaville työttömille, joille ei ole tarjolla soveltuvia työllistymistä edistäviä palveluja. Työryhmän mukaan osallistumisen mahdollisuuksia tulisi myös monipuolistaa. Esityksessä kuitenkin korostetaan, että työ ja työllistymistä edistävät palvelut ovat ensisijaisia. Osallistavan toiminnan järjestämisestä vastaavat kunnan eri hallinnonalat yhteistyössä kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Toimintaan osallistuminen on työryhmän esityksessä vapaaehtoista, eikä siitä makseta korvausta, mutta sitä voidaan kannustaa ruokailuun ja liikkumiseen liittyvillä eduilla. Osallistava sosiaaliturva tulisi jo olemassa olevien järjestelmien päälle eikä muuttaisi niiden rakenteita.

Jälkikeynesiläiset taloustutkijat Antti Alaja ja Esa Suominen sekä Jussi Ahokas ja Lauri Holappa (malli 5) puolestaan esittävät täystyöllisyyteen pyrkivää valtion investointipolitiikkaa ja sitä täydentävää julkisen sektorin hoitamaa työtakuujärjestelmää. Ehdotukset pohjaavat julkisen vallan

harjoittamaan aktiiviseen kysynnänsäätelypolitiikkaan, ja niiden toteuttaminen edellyttää sekä merkittäviä institutionaalisia uudistuksia että muutoksia harjoitettavassa talouspolitiikassa. Keskeistä ehdotuksissa on keskuspankin roolin muuttaminen julkisen kulutuksen viimekätiseksi lainoittajaksi. Julkisen sektorin tehtäväksi ei ehdotuksissa jää ainoastaan vastasyklinen suhdannepolitiikka vaan vastuu työttömien suorasta työllistämisestä. Työtakuuohjelmilla tarjotaan kaikille halukkaille töitä määritellyllä minimipalkalla osaamista ylläpitävissä ja kehittämissä tehtävissä. Ahokkaan ja Holapan ehdotuksessa ensisijainen tavoite on reformin toteuttaminen globaalia talous- ja rahajärjestelmää uudistamalla, minkä kirjoittajat kuitenkin toteavat poliittisesti melko epärealistiseksi skenaarioksi. Alaja ja Suominen taas tavoittelevat ensi sijassa EU:n tai euroalueen laajuista uudistusta. Kirjoittajien mukaan joitain jälkikeynesiläiseen ajatteluun sisältyviä uudistuksia voitaisiin toteuttaa tietyillä reunaehdoilla myös Suomen kaltaises-
sa pienessä avotaloudessa.

Mitä ehdotuksilla tavoitellaan?

Ehdotusten perusteluissa nousee esiin useita talouteen, työmarkkinoiden toimintaan, sosiaaliturvan rakenteisiin, työttömyyteen ja syrjäytymiseen sekä toimeentuloturvan riittävyysliittymiä ongelmanmäärittelyjä. Nämä poikkeavat melkolailla toisistaan. Osa malleista tarjoaa täsmäratkaisuja joihinkin selkeästi rajattuihin ongelmiin, kun taas osa lähtee liikkeelle kokonaisvaltaisemmasta talouden makrotason ongelmien analyysistä. Osassa malleista painottuu erityisesti työn tarjontaan ja työntöön kannusteisiin liittyvät tekijät (mallit 1, 3, 4 ja 7), osassa taas tulonjakoon ja pienituloisten toimeentulon parantamiseen liittyvät (mallit 2 ja 8)⁶, osassa taas työn kysyntään liittyvät (erityisesti malli 5).

Soininvaaran ja Vartiaisen, Libera-säätiön ja kristillisdemokraattien esityksissä nousee sosiaaliturvan kannustavuus selkeästi ylitse muiden tavoitteiden.

Soininvaaran ja Vartiaisen (2013) analyysi lähtee liikkeelle matalasti koulutettujen alhais-

⁶ Vihreiden ja vasemmistoliiton perustulomallit ovat yleisesti ottaen lähellä toisiaan, mutta vasemmistoliiton mallin parametrien arvot on säädetty enemmän tulonjakoa taivottaviksi.

ta työllisyysasteesta suhteessa muuhun väestöön. Sen tärkeimmäksi syyksi määritellään liian korkeat vähimmäispalkat (mt., 11–13). Ryhmän työllisyysasteen nostamiseksi olisi kirjoittajien mukaan keskityttävä erityisesti työn tarjontaa lisääviin uudistuksiin, sillä kysyntää parantavien reformien vaikutus on ollut vähäinen (mt., 11) ja ryhmän työllisyysaste on pysytellyt alhaisena suhdanteista riippumatta (mt., 34). Pienipalkkaisen työn tarjontaa rajoittaviksi tekijöiksi he mainitsevat erityisesti kasvukeskusten kalliit asumiskustannukset, jotka ajavat tuensaajia toimeentulotuen käyttöön, sekä sosiaaliturvan lapsikorotukset. Palkan-saaja joutuu maksamaan asumismenonsa pääasiassa itse, eikä palkkoihin, toisin kuin sosiaaliturvaan, sisälly lapsikorotuksia (mt., 40). Kirjoittajat korostavat, että tavoitteena ei ole matalapalkkatyön lisääminen sinänsä vaan työllisyysasteen nostaminen, jonka he esittävät olevan välttämätöntä, jos pohjoismainen hyvinvointivaltio halutaan säilyttää (mt., 34–35). Hyvinvointivaltion tarjoamisen sosiaalisten oikeuksien vastapainoksi yksilöt tulisi velvoittaa osallistumaan ja pyrkimään aktiivisesti työmarkkinoille (mt., 36). Esityksen taustalla on oletus, että tarjolla oleva työ ja työnhakija kohtaavat markkinoilla, kunhan työn hinta on oikeassa suhteessa yksilön tuottavuuteen. Ylimpänä päämääränä hahmottuu ansiotyön lisääminen keinolla millä hyvänsä.

Ajatuspaja Liberan raportissa (2013) Paul Lillrank ja Marko Hamilo taustoittavat Elina Lepomäen esitystä perustilistä analyyseillaan talouden ja työmarkkinoiden kehityksestä. Lillrank (mt., 5–7) esittää globaalin talouden rakenteiden muuttuneen siten, että edessä on ”uusi normali”, jota leimaa hidastuva talouskasvu, väestörakenteen muutos ja huoltosuhteen heikkeneminen. Lillrankin mukaan nykyisessä talouskriisissä ei ole kyse pelkästään normaalista suhdannevaihtelusta vaan pysyvämmästä alhaisen kasvun tilasta. Tämän vuoksi hän esittää elvytyspolitiikan olevan mahdotonta ja asettuu kannattamaan julkisia menoja ja velkaantumista supistavaa politiikkaa keinona ”palauttaa usko tulevaisuuteen” (mt., 8). Hamilo (mt., 11) puolestaan lähtee liikkeelle hyvinvointivaltion tukipolitiikan sekä järjestelmän ”hyväksikäyttäjien” moralisoinnista. Keskeisiksi ongelmiksi mainitaan, että sosiaaliturva on pääasiassa tulojen siirtelyä keskiluokan sisällä ja etuuksia saavat myös sellaiset, jotka eivät niitä tarvitse. Korkeat vähimmäispalkat ja verotus yhdistettynä hyvinvointivaltion löyhäkätiseen tukipo-

litiikkaan aiheuttavat työttömyyttä hinnoittellessaan osan työstä ulos markkinoilta. Soininvaaran aiempiin perustuloajatuksiin viitaten Hamilo esittää, että osa yksilön tuloista voisi tulla ansiotyöstä ja osa yhteiskunnan tuista (mt., 16–17).

Vaikka Liberan ehdotus, kuten sen taustalla oleva työmarkkinoiden toimintaa koskeva analyysikin, on läheistä sukua Soininvaaran ja Vartiaisen esitykselle, ajatuspaja lähtisi muuttamaan sosiaaliturvan rakenteita ja periaatteita paljon radikaalimmin. Lainamuotoinen sosiaaliturva perustuu oletukselle, että markkinoilla tapahtuva tulonjako on lähtökohtaisesti oikeudenmukainen ja tulonsiirtoja saava henkilö käyttää muiden rahoja ansiotta. Kenelläkään ei tämän analyysin mukaan ole oikeutta sellaisiin taloudellisiin resursseihin, joita ei ole markkinamekanismin välityksellä hankittu. Sosiaaliturvan saaminen näyttyy moraalityönä muiden siivellä elämisenä. Lepomäki mainitsee perustilin keskeisimmiksi tavoitteiksi säästäväsyyteen sekä työhön ja yrittäjyyteen kannustamisen. Mallilla pyritään pureutumaan työn tarjonnan lisäksi sen kysyntään kannustamalla työnantajavelvoitteiden keventämisellä erityisesti kotitalouksia työllistämään matalasti koulutettuja (mt., 28–29). Perustilin esitetään purkavan henkilön elinkaaren sisällä tapahtuviin tulonsiirtoihin liittyvää byrokratiaa ja siirtävän vastuuta ja tarveharkintaa yhteiskunnalta yksilölle itselleen (mt., 28). Elinkaaritulojen suhteen hyvätuloiset ihmiset voisivat kustantaa itse sosiaaliturvansa, jolloin tulonsiirrot voitaisiin suunnata ensisijaisesti pienituloisille (mt., 30). Vaikka mallia perustellaan yksilöllisen vapauden lisääntymisellä, yhteiskunnan holhous nähdään kuitenkin oikeutettuna niille, jotka ovat saattaneet perustilinsä alijäämäiseksi. Perustilin mainitaan myös toimivan tehokkaammin, jos työmarkkinoita vapautettaisiin ja työehtosopimusten yleissitovuudesta luovuttaisiin (mt., 44).

Kristillisdemokraattien kannustava perusturva (2015) ottaa lähtökohdakseen perustulomallien kritisoinnin. Perustulomallien ongelmaksi esitetään, että ne, toisin kuin väitetään, eivät ratkaise tuloloukkua vaan päinvastoin heikentävät työnteon kannusteita. Lisäksi kristillisdemokraattien mukaan perustulosta hyötyisivät henkilöt, jotka eivät välttämättä ole tuen tarpeessa. Mallin esitelyä taustoitetaan lyhyellä työttömyyden syiden analyysillä, joista keskeisimmiksi mainitaan työpaikkojen puute, työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaamattomuus sekä kannustinloukut. Kannustavan perusturvan mallilla pyritään vas-

taamaan erityisesti viimeksi mainittuun, eli parantamaan työn ja sosiaaliturvan yhteensovittamista ja lisäämään työstä käteen jääviä tuloja. Mallin ansioiksi mainitaan kannustin- ja työttömyysloukkujen väheneminen, työllistymisveroasteiden aleneminen, työmarkkinoille hakeutumista estävän byrokratian väheneminen sekä jo maksettujen etuuksien takaisinperinnän poistuminen.

Myös vihreiden perustulomallissa (2007/2014) kannustavuus on tärkeässä osassa, mutta sen rinnalla korostetaan myös sellaisia tavoitteita kuin köyhyden vähentäminen, syrjäytymisen torjunta ja sosiaaliturvan yksinkertaistaminen. Vihreät vetoavat perustulomallinsa puolesta myös keinona tukea ihmisten omia valintoja ja mahdollisuuksia määritellä oma identiteettinsä ”joustamattomien luokittelujen” sijasta. Analyysi taustalla liittyä erityisesti työmarkkinoiden muutokseen ja ”epätyypillisten” työsuhteiden yleistymiseen sekä nykyisen sosiaaliturvan kykenemättömyyteen vastata uudenlaisten työn tekemis- ja teettämistapojen nostattamiin ongelmiin. Perustulo nähdään keinona varmistaa, että kaikki – erityisesti nyt sosiaaliturvan katvealueeseen jäävät, kuten yrittäjät ja itsensätyöllistäjät – saavat toimeentuloturvan kaikissa tilanteissa. Näkökulma kannustavuuteen lähtee edellisiä malleja korostetummin liikkeelle sosiaaliturvaa saavan ihmisen kuin kansantalouden oletetuista tarpeista. Mallissa puhutaan tuensaajien oikeudenmukaisesta kohtelusta sekä siitä, että ihmistä ei tulisi ”rangaista” työnteosta tai muusta aktiivisuudesta. Perustulo hahmottuu myös investointina, joka ”vapauttaisi ihmiset työskentelemään, opiskelemaan ja yrittämään uudella tavalla”. Paitsi että vihreät näkevät perustulon keinona poistaa työllistymisen esteitä, he esittävät sen mahdollisuutena myös valita lyhyempi työaika, jos elämäntilanne niin vaatii. Myös kotona ja järjestöissä tehty palkaton työ saisi perustulomallissa uuden arvostuksen. (Vihreät 2010, 1–2; 2014.)

Vasemmistoliiton ja demarinuorten malleissa lähdetään muita selkeämmin liikkeelle perusturvan riittävyyden liittyvistä kysymyksistä.

Vasemmistoliiton mallissa (2011) keskeinen lähtökohta on, että toimeentuloturvan tulisi olla riittävä kattamaan elinkustannukset ja tarjota turvaa kaikissa elämäntilanteissa. Mallin taustoituksessa nostetaan esille tuloerojen kasvu ja vähimmäissosiaaliturvan jälkeenjääneisyys. Lisäksi korostetaan työmarkkinoiden muutosta ja epäsäännöllisen työn lisääntymistä. Malli tavoittelee, kuten muutkin edellä käsitellyt mallit, työn ja sosiaaliturvan

parempaa yhteensovittelua, mutta markkinaehtoisesta kannustamisen sijasta puhutaan työllistymisen esteiden poistamisesta. Perustulo esitetään keinona päivittää ”teollisen palkkatyöhteiskunnan tarpeisiin luotu” sosiaaliturva vastaamaan muuttuneiden työmarkkinoiden haasteisiin (mt., 3). Asiakirjassa otetaan kuitenkin irti otto sellaisiin perustulomalleihin, joissa perustulon taso on niin alhainen, että se ”pakottaa ottamaan vastaan mitä tahansa työtä” (mt., 6). Riittävän korkean perustulon esitetään parantavan silpputyöntekijöiden neuvotteluasemaa työmarkkinoilla (mt., 3). Vaikka keskeisenä tavoitteena mainitaan työllisyyden parantaminen, kaikkiin kannustavuuden nimissä tehtäviin sosiaaliturvan heikennyksiin otetaan ehdottoman kielteinen kanta (mt., 5, 12). Perustuloa käsittelevässä osiossa pohditsellaan laajemmin myös työn roolia yhteiskunnassa ja yksilön elämässä ja tuodaan esiin yksilön autonomian lisäämiseen liittyviä tavoitteita (mt., 16–18). Perustulon esitetään paitsi paikkaavan perusturvan aukkoja ja katkoksia, myös vähentävän viranomaiskontrollia tuensaajien elämässä (mt., 7). Perustulon yhteydessä tuodaan esiin mahdollisuus myös palkkatyölle vaihtoehtoisille yhteiskunnallisen osallistumisen tavoille ”silloin, kun ansiotyön mahdollisuudet ovat vähäisiä” (mt., 3).

Demarinuorten (2015) mallin esittelyssä lähdetään liikkeelle perustuslain takaamasta oikeudesta välttämättömään toimeentuloon. Sosiaaliturvan ongelmiksi mainitaan vähimmäisetuuksien riittämättömyys, järjestelmän byrokraattisuus ja sirpaleisuus sekä erityisesti tukien päällekkäisyyksistä johtuvat kannustinloukut. Järjestelmän mainitaan soveltuvan huonosti nykyisen työelämän vaatimuksiin. Ongelmanmääritykset, kuten myös niiden ratkaisut, ovat hyvin samansuuntaisia kuin perustulomalleissa, mutta demarinuoret esittävät, etteivät ”tyydy” kannattamaan perustuloa vaan tarjoavat tilalle jotain parempaa. Demarinuoret korostavat mallinsa säilyttävän nykyisen sosiaaliturvan tarveharkintaisuuden, syyperustaisuuden ja vastikkeellisuuden, mutta automatisoinnin ansiosta tekevän sosiaaliturvan hakemisesta ja myöntämisestä helpompaa. Yleisturvalla pyritään sosiaaliturvan ja tötulojen parempaan yhteensovitteluun, tukijärjestelmän yksinkertaistamiseen, kansalaisten tasa-arvoisempaan ja joustavampaan kohteluun, yrittäjien ja muiden epäsäännöllistä tuloa saavien sosiaaliturvan parantamiseen sekä aktiivisuuteen kannustamiseen. Verrattuna perustulomalleihin mallin lähestymistapa on voimakkaan

palkkatyökeskeinen: aktiivisuus määrittyy ennen muuta oman työmarkkina-aseman parantamiseksi ja korkeimpana päämääränä siintää ansiotyö.

Osallistavan sosiaaliturvan työryhmän (2015) tavoitteenasettelu juontaa hallituksen vuoden 2013 rakennepoliittisen ohjelman osallistavaa sosiaaliturvaa koskevasta kirjauksesta sekä työryhmän asettamispäätöksestä (mt., 4, 48). Näiden mukaan osallistavaa sosiaaliturvaa tulisi kehittää ”työikäisillä syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja työnteon kannustavuuden lisäämiseksi ihmisen toimintakyky huomioon ottaen”, ja sen tarkoituksena olisi tarjota koko työikäiselle väestölle ”mahdollisuus olla mukana yhteiskunnassa” (mt., 4). Tarkoituksena on puuttua erityisesti rakenne- ja pitkäaikaistyöttömyyden ongelmiin (mt., 48). Työryhmän omassa tavoitteenmäärittelyssä (mt., 7) korostuu työelämän ja opiskelun ulkopuolella olevien osallisuuden, hyvinvoinnin, työelämävalmiuksien ja työelämään suuntautumisen edistäminen, syrjäytymisen ehkäisy, sosiaaliturvan kannustavuuden parantaminen sekä sosiaaliturvan yleisen hyväksynnän vahvistaminen yhteiskunnassa. Työryhmä korostaa työllistymisvaikutusten rinnalla myös osallistavien toimenpiteiden hyvinvointivaikutusten tärkeyttä (mt., 49). Osallistavien toimenpiteiden kohderyhmän ensisijainen tavoite ei välttämättä ole työllistyminen, mutta toiminnan tarkoitus on kuitenkin tukea osallistujien siirtymää kohti työelämää aina kun se on mahdollista (mt., 47). Tarkoituksena on tavoittaa erityisesti ne työttömät, joille ei ole tarjolla heille soveltuvia suoraan työllistymistä edistäviä palveluja (mt., 27). Lisäksi tavoitteena on laajentaa kuntien ja kolmannen sektorin toimintamahdollisuuksia ja yhteistyötä toiminnan toteuttajina (mt., 47). Työryhmän esityksessä korostetaan, että tarkoituksena ei ole purkaa sosiaaliturvaa vaan lisätä siihen uusi pitkäaikaistyöttömien osallisuutta tukeva elementti.

Jälkikeynsiläisen täystyöllisyyspolitiikan mallit perustuvat varsin erilaiselle analyysille talouden ja työmarkkinoiden toiminnasta kuin muut uudistusehdotukset. Reformit esitetään kokonaisvaltaisena vaihtoehtona uusklassiselle talousteorialle perustuvalla politiikalla, jota kritisoidaan korostaen, että sen perusnäkemykset taloudesta eivät vastaa reaalia maailman todellisuutta (Alaja & Suominen 2013, 39; Ahokas & Holappa 2014, 9). Jälkikeynsiläinen analyysi painottaa kokonaiskysynnän roolia talouden moottorina ja työttömyyden selittäjänä ensisijaisena tarjontaan liittyviin te-

kijöihin nähden (Alaja & Suominen 94, 104–108, 122–123; Ahokas & Holappa 2014, 9–10). Tutkijoiden mukaan oletukset, että työttömyys on palautettavissa yksilön henkilökohtaisiin preferensseihin ja kannusteisiin ja että kaikki saavat töitä kunhan työn hinta laskee riittävästi, ovat yksinkertaisesti virheellisiä (Alaja & Suominen, 45; Ahokas & Holappa 2014, 239). Keynesiläisten teoreettikkojen mukaan talous voi jäädä vajaatyöllisyystasapainoon pidemmäksi aikaa (Alaja & Suominen 2013, 21, 113–114; Ahokas & Holappa 2014, 239–243, 311). Työttömyys tulisi kirjoittajien mukaan hahmottaa viallisen makrotaloustalouden seurauksena pikemmin kuin yksilön valintana tai epäonnistumisena (Alaja & Suominen 2013, 95, 104–108).

Molemmat teokset ottavat myönteisen kannan kapitalistiseen yrittäjätalouteen mutta näkevät, että toimiakseen se tarvitsee voimakasta julkista valtaa, joka säätelee erityisesti rahoitusmarkkinoiden toimintaa ja taloudessa liikkeellä olevia rahavirtoja. Jälkikeynsiläisten mukaan rahapolitiittisesti suvereenin valtion kulutusmahdollisuudet ovat keskuspankkiluotonantamisen ansiosta paljon suuremmat kuin yleisesti on totuttu ajattelemaan (Ahokas & Holappa 2014, 9–10, 221). Virheellisille oletuksille perustuvan talouspoliittisen ajattelun esitetään rajoittavan demokratiaa ja luovan vaihtoehtottomuutta julkiseen keskusteluun (mt., 9–10, 352). Keskeisimmiksi tavoitteiksi molemmissa teoksissa määrittyvät täystyöllisyys ja taloudellinen vakaus. Lisäksi molemmat puhuvat tulonjaon tasoittamisesta sekä ekologisesti kestävämmän talousjärjestelmän tavoittelusta. (Alaja & Suominen, 2013, 12–14, 164; Ahokas & Holappa 2014, 11, 286, 329–330.) Jälkikeynsiläisen ohjelman nähdään mahdollistavan hyvinvointipalveluiden ja sosiaaliturvan kehittämisen ja laajentamisen leikkauspaineisiin alistumisen sijasta (Ahokas & Holappa 2014, 329–330). Ahokas ja Holappa pohtivat kirjansa lopussa (mt., 343–345) myös työn käsitteen laajentamista sekä yleisen työajan lyhentämistä täystyöllisyysyhteiskunnassa.

Lopuksi

Edellinen tarkastelu osoittaa, että pyrkimys sosiaaliturvan yksinkertaistamiseen sekä etuuksien ja tulojen yhteensovittelun parantamiseen ovat laajalti jaettu tavoitteita suomalaisessa yhteiskuntapolitiittisessa keskustelussa. Nämä esiin-

tyvät malleja 5 ja 6 lukuunottamatta ydinpyrkimyksinä kaikissa malleissa (tosin mallissa 3 ei puhuta sosiaaliturvan yksinkertaistamisesta). Lisäksi viidessä mallissa ehdotetaan jonkinlaista siirtymää kohti automaattisemmin, ilman viranomaisbyrokratiaa tapahtuvaa tukien maksatusta sekä eritukimuotojen yhdistämistä. Yksi malleja yhdistävä tekijä on työttömyysturvan laajentaminen kattamaan nykyistä paremmin erityisesti itsensä työllistäjät. Tämä tavoite mainitaan tavalla tai toisella yhteensä viidessä mallissa.

Mallit 3, 4 ja 7 lähtevät yksiselitteisesti liikkeelle siitä, että ainoa toivottava osallistumisen tapa yhteiskunnassa on osallistuminen työmarkkinoille joko palkansaajana tai yrittäjänä. Taustalta paisee ihmiskuva, jossa ihminen on vapaamatkustamiseen pyrkivä, jatkuvaa kannustamista tarvitseva olento. Mallissa 6 taas haetaan osallisuuden mahdollisuuksia myös heille, jotka eivät löytä paikkaansa tavallisilta työmarkkinoilta, kuitenkin korostaen työmarkkinoiden ensisijaisuutta. Ansio-työn ensisijaisuus korostuu myös muissa malleissa, mutta perustulomalleissa sekä jälkikeynesiläisten Ahokkaan ja Holapan esityksissä puhutaan myös, joskin melko varovaisesti, työn käsitteen laajentamisesta sekä mahdollisuuksista työajan lyhentämiseen. Perustulomallit eroavat muista käsiteltyistä malleista siinä, että niissä korostuu muiden tavoitteiden rinnalla erityinen pyrkimys yksilöiden henkilökohtaisen autonomian lisäämiseen. Lisäksi perustoimeentulo määrittyy niissä muita selkeämmin henkilön ansioista tai käyttäytymisestä riippumattomaksi oikeudeksi.

Ehdotukset poikkeavat toisistaan paitsi sisällöltään myös sen suhteen, mikä on ehdotuksen tekijän yhteiskunnallinen asema. Soininvaaran ja Vartiaisen sekä osallistavan sosiaaliturvan työryhmän ehdotukset esiintyvät edellisen hallituksen tai ministeriöiden tilaamissa selvityksissä. Ne sekä kristillisdemokraattien malli heijastelevat myös voimakkaimmin vallitsevia yhteiskuntapoliittisen ajattelun paradigmoja. Kolme ehdotuksista (1, 2

ja 7) on pienten tai keskisuurten puolueiden tekemiä. Näiden mallien mahdollisuudet riippuvat siitä, missä määrin niissä esitetyt pyrkimykset onnistuvat herättämään kiinnostusta johtavissa puolueissa. Demarinuorten kohdalla taas kyseessä on ison puolueen nuorisojärjestö, jolla itessään ei ole juurikaan poliittista valtaa. Jos mallilla kuitenkin on vaikutusta emopuolueen tuleviin linjauksiin, sillä saattaa olla jatkossa poliittista merkitystä. Libera-ajatushautomon ei myöskään itessään ole poliittinen toimija, mutta sen esitykset ovat saaneet runsaasti julkista huomiota sekä kannatusta taloudellisen ja poliittisen eliitin keskuudessa. Jälkikeynesiläisistä taloustutkijoista Ahokas ja Holappa puhuvat selkeästi tutkijan ja tietokirjailijan positiosta, kun taas Alaja ja Suominen esittävät avauksensa erityisesti sosialidemokraattiselle liikkeelle tarjottavana uudistusohjelmanä. Jälkikeynesiläiset ajatukset ovat olleet suomalaisessa talouspoliittisessa keskustelussa melko marginaalisia, joskin ne ovat herättäneet jonkin verran kiinnostusta puoluepoliittisessa vasemmistossa. Vaikka valtion investointiohjelmat onnistuisivat lisäämään kannatusta Suomessa, tällä hetkellä on melko mahdotonta nähdä EU:n tasolla sellaista siirtymää, joka mahdollistaisi jäsenvaltioille jälkikeynesiläisen talouspolitiikan.

Tämän tarkastelun perusteella voisi ennustaa, että täysin vastikkeettoman perustulon tai työtkuun kaltaista suurta institutionaalista muutosta ei ole odotettavissa lähivuosina. Sen sijaan voi pitää melko todennäköisenä, että sosiaaliturvaa tullaan uudistamaan tukimuotoja yhtenäistämällä, maksatusta automatisoimalla sekä työtulojen ja sosiaaliturvan yhteensovittamista parantamalla. Tällaiset uudistukset tulevat mahdollisiksi reaaliaikaisen tulotietojen seurannan mahdollistavan kansallisen tulorekisterin tultua käyttöön. Lopputullos olisi todennäköisesti jonkinlainen muunnos negatiivisen tuloveron mallista osallistavan sosiaaliturvan elementeillä höystettynä.

KIRJALLISUUS

- Ahokas, Jussi & Holappa, Lauri: Rahatalous haltuun. Irti kurjistavasta talouspolitiikasta. Helsinki: Like, 2014.
- Alaja, Antti & Suominen, Esa: Taloutta työvälle. Markkinaliberalismin myyttejä murtamassa. Helsinki: Into, 2013.
- Demarinuoret: Yleisturva – yksinkertaisesti parempi. Powerpoint-esitelmä, 2015. <http://www.slideshare.net/Sosialidemokraattisetnuoret/yleisturva-yksinkertaisesti-parempi> (luettu 18.1.2016)
- Demarinuoret: Yleisturva. Tausta-aineisto, 2015. <http://www.slideshare.net/Sosialidemokraattisetnuoret/yleisturva-taustaaineisto-54782282> (luettu 18.1.2016)
- Kristillisdemokraatit: Kannustava perusturva, 2015. <http://www.kd.fi/kannustava-perusturva/> (luettu 20.1.2016)
- Lillrank Paul & Hamilo, Marko & Lepomäki, Elina: Perustili. Toimeliaisuuteen, työllistämiseen ja sääntämiseen kannustava sosiaaliturvan kokonaisuudistus. Helsinki: Libera, 2013. http://libera.fi/libera-uusi/wp-content/uploads/2013/12/Perustili_final1.pdf (luettu 20.1.2016)
- Soininvaara, Osmo & Vartiainen, Juhana: Lisää matalapalkkatyötä. S. 29–62. Julkaisussa Matalapalkkatyö Suomessa. Valtioneuvoston kanslian raporttisarja 1/2013. Helsinki, 2013. vnk.fi (luettu 18.1.2016)
- Antila, Outi & Parpo, Antti & Keso, Ilari & Meretniemi, Milla & Pöyhönen, Eveliina & Tiainen, Milja & Saikku, Peppi: Osallistava sosiaaliturva. Työryhmän loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriö, 2015. <https://www.julkari.fi/handle/10024/125774> (luettu 20.1.2016)
- Vasemmistoliiton perusturvan ja -tulon työryhmä: Työryhmän ehdotus perusturvan parantamisesta, työllistymisen esteiden poistamisesta sekä siirtymisestä perustuloon. Keskusteluasiakirja, 2011 (hyväksytty 2012). http://dl.dropboxusercontent.com/u/4740043/jaettavia/keskusteluasiakirja_1_2011.pdf (luettu 20.1.2016)
- Vihreät: Sosiaaliturva kohti perustuloa 2010-luvulla. Linjapaperi, 2010. <https://www.vihreat.fi/files/liitto/Perustulolinjapaperi.pdf> (luettu 18.1.2016)
- Vihreät: Vihreä perustulo, 2014. <https://www.vihreat.fi/asiat/vihrea-politiikka/teemat/koyhyys/perustulo> (luettu 18.1.2016)

TIIVISTELMÄ

Johanna Perkiö: Toimeentuloturvan uudistusehdotukset vertailussa

Artikkelissa luodaan katsaus Suomessa viime vuosina tehtyihin esityksiin toimeentuloturvan uudistamisesta. Tarkastelussa ovat mukana vihreiden (2007/2014) ja vasemmistoliiton (2011) perustulomallit, Osmo Soininvaaran ja Juhana Vartiaisen (2013) valtioneuvoston kanslialle tekemä esitys sosiaaliturvan uudistamisesta matalapalkkatyön tukemiseksi, Libera-ajatushautomon (2013) perustili-malli, jälkikeynesiläisten taloustutkijoiden (Alaja & Suominen 2013; Ahokas & Holappa 2014) esitykset täystyöllisyyspolitiikasta ja työtakuusta, sosiaali- ja terveysministeriön asettaman työryhmän (2015) selvitys osallistavasta sosiaaliturvasta, kristillisdemokraattien (2015) ehdotus kannustavasta perusturvasta ja demarinuorten (2015) yleisturva-malli. Katsauksen ensimmäisessä osassa tarkastellaan ehdotusten sisältöjä: millaisia uudistuksia niissä esitetään. Toisessa osassa vertaillaan ehdotusten taustalla olevia ongelmanmäärittäjiä ja tavoitteita.

Tarkastelu osoittaa, että pyrkimykset sosiaaliturvan yksinkertaistamiseen, maksatuksen automatisoimiseen,

etuuskien ja ansiotulojen yhteensovittelun parantamiseen sekä yrittäjien ja itsensätyöllistäjien toimeentuloturvan kohentamiseen ovat varsin laajalti jaettuja tavoitteita. Toisaalta esiin nousee myös useita eri malleja erottavia tekijöitä. Esitysten taustalla olevat talouden ja työmarkkinoiden toimintaa koskevat ongelmanmäärittelyt poikkeavat toisistaan. Tähän liittyen mallien välillä on vaihtelua siinä, millä tavoin työn tarjontaan ja kannusteisiin, työn kysyntään tai pienituloisten toimeentuloon liittyviä tekijöitä painotetaan. Malleista kuusi koskee perusturvan uudistusta erityisesti työn ja sosiaaliturvan yhteensovittelua parantamalla ja kaksi tarjoaa suoran osallistamisen väyliä. Osa malleista esittää ainoastaan sosiaaliturvan osittaista uudistamista tai uusien osien rakentamista nykyisten päälle, kun taas osa lähtisi uudistamaan toimeentuloturvan rakenteita laajamittaisemmin. Lisäksi on eroja siinä, miten ansiotyön rooli nähdään. Osa malleista esittää osallistumisen työmarkkinoille joko palkansaajana tai yrittäjänä ainoana toivottava osallistumisen tapana, kun taas osa olisi valmiita väljentämään osallisuuden määritelmää ja hyväksymään myös ansiotyölle vaihtoehtoiset ratkaisut.